

Folketingets Sundhedsudvalg
Att.: Birthe Skaarup (DF)
Christiansborg
1240 København K

Dato	Journalnr	Sagsbehandler	E-mail	Telefon
17. oktober 2005		Finn Breinholt Larsen	fbl@ag.aaa.dk	8739 7587

RE: Rygestopbasen

Til Folketingets Sundhedsudvalg, Christiansborg

Hermed fremsendes publikationen *Rygestopkurser i Århus amt 2001-2004. En analyse på baggrund af data fra Rygestopbasen*. Rapporten giver svar på følgende spørgsmål:

- **Hvor mange deltog i rygestopkurserne i alt?**
- **Hvor mange deltog hos de enkelte kursusudbydere?**
- **Hvordan fordelte deltagerne sig mellem kurser med og uden deltagerbetaling?**
- **Hvad var deltagerens baggrund (demografisk, socialt og med hensyn til rygevaner)?**
- **Hvor stor var møde- og gennemførelsesprocenten?**
- **Hvor mange var stadig røgfri 12 måneder efter kurset?**

RYGESTOPBASEN er et værdifuldt redskab til at følge indsatsen på et af de helt centrale forebyggelsesområder. Rygning anslås på landsplan at være årsag til 12.000 dødsfald om året. Det er derfor vigtigt at kunne dokumentere omfang og effekt af det forebyggende arbejde på rygeområdet.

Ud over at dokumentere rygestopaktiviteterne i Århus amt illustrerer rapporten mere generelt nogle af de muligheder, som Rygestopbasen rummer for at uddrage relevant information til brug for tilrettelæggelse og monitorering af tobaksforebyggelsen nationalt, i amter/regioner og i kommunerne.

RYGESTOPBASEN startede i 2001 som et forskningsprojekt med deltagelse af bl.a. Kræftens Bekæmpelse. Efter forskningsprojektets afslutning drives Rygestopbasen for midler fra Sundhedsstyrelsen – foreløbigt til og med 2006. Rygestopbasen vil kunne danne forbillede for opbygning af andre forebyggelsesdatabaser i Danmark. Hermed kan der skabes et stærkt redskab til planlægning og kvalitetsudvikling på forebyggelsesområdet.

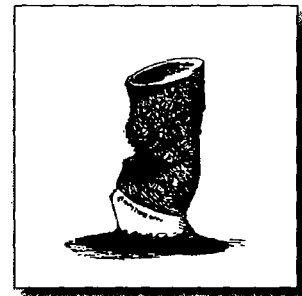
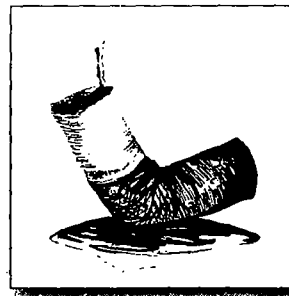
Venlig hilsen

Carl Nielsen, tlf. 8739 7581
projektkoordinator

Finn Breinholt Larsen, tlf. 8739 7587
sundhedskonsulent

RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT 2001-2004

EN ANALYSE PÅ BAGGRUND AF
DATA FRA RYGESTOPBASEN

Rygestopkurser i Århus amt 2001-2004
EN ANALYSE PÅ BAGGRUND AF DATA FRA RYGESTOPBASEN

Udarbejdet af Finn Breinholt Larsen
E-mail: fbl@ag.aaa.dk

Udgivet af Sundhedsfremmeheden
Afdelingen for Folkesundhed, Århus Amt
Olof Palmes Allé 17
8200 Århus N
www.sundhed.dk/info/folkesundhed

Illustrationer:
© Hanne Ravn Hermansen

Korrektur & tilrettelæggelse:
Gerd Nielsen

Tryk:
Werks Offset A/S, 8270 Højbjerg

ISBN: 87-989497-8-0

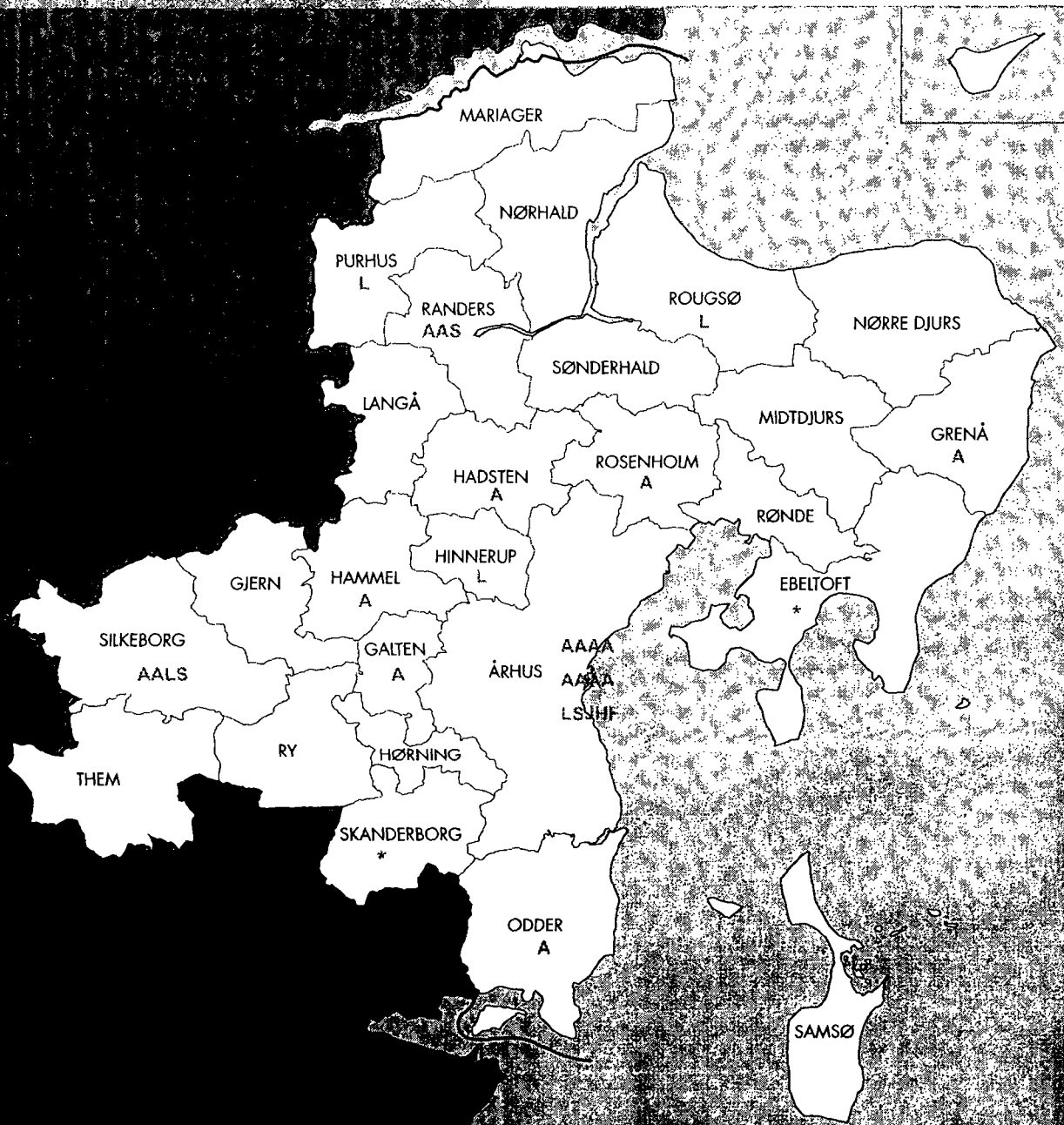
RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT 2001-2004

**EN ANALYSE PÅ BAGGRUND AF
DATA FRA RYGESTOPBASEN**

Udarbejdet af Finn Breinholt Larsen

September 2005

OVERSIGTSKORT ...

**... OVER
RYGESTOPCENTRE
I ÅRHUS AMT
2001-2004**

- A = APOTEK
- L = LÆGEPRAKSIS
- S = SYGEHUS
- J = JORDEMODERCENTER
- H = HJERTEFORENINGEN
- F = SUNDHEDSFREMMEENHEDEN
- * = ÅBNE BØRGERTILBUD
UDBUDT AF
SUNDHEDSFREMMEENHEDEN

INDHOLD

INDLEDNING OG BAGGRUND	5
Rygestopkurser i Århus amt	5
Datagrundlag	6
Kurstyper	6
Kursudbydere	6
RESULTATER	7
Deltagere i rygestopkurserne	7
Deltagerbetaling	9
Møde- og gennemførelsesprocent	10
Deltagernes fordeling på køn, alder, uddannelse, stilling og erhverv	13
Deltagernes rygevaner sammenlignet med rygerne generelt	18
Andel der var røgfri efter 12 måneder	19
SAMMENFATNING	21
GRAFER	23
BILAG	29

INDLEDNING OG BAGGRUND

RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT

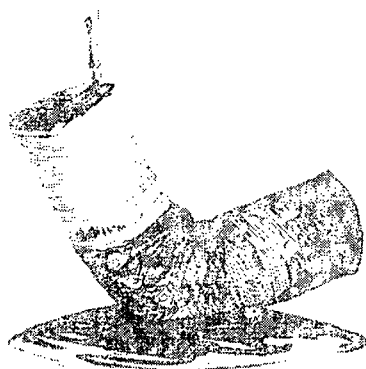
I 2001 besluttede Århus Amtsråd at styrke indsatsen for rygeafvænnning blandt amtets borgere. Under overskriften *Farvel Tobak* blev der oprettet en række lokale rygestopcentre i samarbejde med apoteker, praktiserende læger og Hjerteforeningen. Siden september 2001 har de lokale rygestopcentre tilbudt individuelle og gruppebaserede rygestopkurser til borgerne. Sundhedsfremmeheden i Afdelingen for Folkesundhed står for den overordnede tilrettelæggelse, koordinering og monitorering af rygestopindsatsen i samspil med de lokale rygestopcentre. Sundhedsfremmeheden har desuden arrangeret rygestopkurser i de områder af amtet, der ikke er dækket af de lokale rygestopcentre.

Fra januar 2003 blev sygehusenes indsats for rygestop blandt patienter og personale systematiseret og intensiveret. Samme år begyndte Sundhedsfremmeheden at afholde rygestopkurser på arbejdspladser og institutioner. Hensigten var at nå ud til den lavest uddannede del af befolkningen, hvor andelen af rygere er stor. Erfaringsmæssigt er der færre i denne befolkningsgruppe, der benytter sig af åbne borgertilbud end i den øvrige del af befolkningen. Denne del af rygestopindsatsen skal ses som et led i Århus Amts målsætning om at reducere den sociale ulighed i sundhed, der bl.a. er forårsaget af den skæve fordeling i rygevaner i befolkningen.

Formålet med denne rapport er at beskrive udviklingen i rygestopkurser i Århus amt i perioden 2001-2004.

Følgende spørgsmål vil blive belyst:

- Hvor mange deltog i rygestopkurserne i alt?
- Hvor mange deltog hos de enkelte kursusudbydere?
- Hvordan fordelte deltagerne sig mellem kurser med og uden deltagerbetaling?
- Hvor stor var møde- og gennemførelsesprocenten?
- Hvad var deltagerens baggrund (demografisk, socialt og med hensyn til rygevaner)?
- Hvor mange var stadig røgfri 12 måneder efter kurset?

DATAGRUNDLAG

Grundlaget for analysen er data fra *Rygestopbasen*. Rygestopbasen er en national database til monitorering af rygestopindsatsen, der vedligeholdes af Klinisk Enhed for Sygdomsforebyggelse, Bispebjerg Hospital. De tilmeldte enheder indsender løbende oplysninger til databasen om de afholdte rygestopkurser og kursusdeltagerne.

Rygestopbasen er et vigtigt redskab til opsamling af erfaringer. Ved hjælp af databasen kan aktiviteterne i Århus amt beskrives og sammenholdes med de amtslige målsætninger for rygestopindsatsen.

Da det har interesse at vide, om det er et bredt udsnit af rygere, der melder sig til rygestopkurserne, eller om bestemte grupper af rygere er over- eller underrepræsenteret, sammenlignes deltagerne demografiske og sociale sammensætning samt rygevaner i det følgende med rygerbefolkningen i Århus amt som helhed. Som sammenligningsgrundlag er brugt oplysninger fra Århus Amts sundheds-sygelighedsundersøgelse *Hvordan har du det?* fra 2001, der indeholder informationer om et repræsentativt udsnit af rygere i alderen 25-74 år.

Kvaliteten af data i Rygestopbasen må generelt betragtes som god. Under bearbejdelsen af data er der imidlertid konstateret en række fejl og mangler. Hvor det har været muligt, er der foretaget rettelser. Der arbejdes løbende på at forbedre kvaliteten af Rygestopbasens data.

KURSUSTYPER

Der udbydes forskellige typer af rygestopkurser i Århus amt.

Et *gruppebaseret rygestopkursus* består normalt af fem mødegange, hver af to timers varighed. Kurset ledes af en uddannet rygestopinstruktør og deltagerantallet er typisk 8-10 personer. Sundhedsfremmeenhedens arbejdspladskurser omfatter desuden et indledende informationsmøde og et opfølgingsmøde.

Der er tre slags individuelle forløb: *Møde* – her mødes kursist og rygestopinstruktør normalt fire gange. Hvert møde varer typisk 30 minutter. *Telefonmøde* – her er der sædvanligvis fire telefonsamtaler mellem kursist og instruktør på et kvarter hver. *Samtale* – her er der tale om en enkelt samtale. Samtalen omfatter eventuelt også andre emner (sundheds- eller livsstils-samtale). Varigheden er typisk på en time.

KURSUSUDBYDERE

Der har været tilmeldt 35 udbydere af rygestopkurser i Århus amt til Rygestopbasen i 2001-2004 (se bilag 1).

I det følgende skelnes der mellem seks typer af kursusudbydere. Tallene i parentes angiver, hvor mange udbydere der er inden for hver kategori:

- Apotek (21)
- Praktiserende læge (8)
- Sygehus (3)
- Århus Jordemodercenter (1)
- Hjerteforeningen (1)
- Sundhedsfremmeenheden (1)

RESULTATER

DELTAGERE I RYGESTOPKURSERNE

Tabel 1 viser, hvor mange der deltog i rygestopkurserne i perioden 2001-2004. I alt var der 2.974 deltagere. Antallet af deltagere steg fra 248 i 2001 til 1.283 i 2004.

De fleste kursister fulgte gruppetilbud (7 ud af 10). Der blev afholdt i alt 215 gruppeforløb (ikke vist i tabellen).

Ved de individuelle forløb var møder langt den hyppigste form. De individuelle telefonmøder synes imidlertid at være i hurtig vækst, mens enkeltstående samtaler kun udgjorde en lille del af de individuelle forløb.

Apotekerne havde flest kursister for perioden som helhed. I 2003 og 2004 var der imidlertid et markant fald i antallet af deltagere til apotekernes rygestopkurser, og i 2004 havde såvel sygehuse som Sundhedsfremmeenheden flere deltagere end apotekerne.

De tre udbydere havde tilsammen 82% af deltagerne.

Hjerteforeningen og de praktiserende læger tegnede sig kun for en beskedent andel af samtlige deltagere.

Tabel 1.

Deltagere i rygestopkurser 2001-2004 opdelt på kursustyper og kursusudbydere

	2001	2002	2003	2004	Alle
Kursustype					
Gruppe	180	511	430	844	1.965
Individuel, møder	68	129	301	279	777
Individuel, telefon	.	.	46	131	177
Individuel, samtale	.	.	26	29	55
I alt	248	640	803	1.283	2.974
Kursusudbydere					
Apotek	163	373	293	253	1.082
Praktiserende læge	28	65	61	30	184
Sygehus	.	.	220	435	655
Århus Jordemodercenter	.	1	120	149	270
Hjerteforeningen	17	40	14	20	91
Sundhedsfremmeenheden	40	161	95	396	692
I alt	248	640	803	1.283	2.974
Kursustype					
Gruppe	73	80	54	66	66
Individuel, møder	27	20	37	22	26
Individuel, telefon	.	.	6	10	6
Individuel, samtale	.	.	3	2	2
I alt	100	100	100	100	100
Kursusudbydere					
Apotek	66	58	36	20	36
Praktiserende læge	11	10	8	2	6
Sygehus	.	.	27	34	22
Århus Jordemodercenter	.	0	15	12	9
Hjerteforeningen	7	6	2	2	3
Sundhedsfremmeenheden	16	25	12	31	23
I alt	100	100	100	100	100

Tabel 2.

Deltagere i rygestopkurser 2001-2004 opdelt på kursustyper og kursusudbydere

	Apotek	Praktiserende læge	Sygehus	Århus Jordemodercenter	Hjerteforeningen	Sundhedsfremmeheden	Alle
Kursustype	Antal						
Gruppe	783	140	170	141	39	692	1.965
Individuel, møder	299	44	342	40	52		777
Individuel, telefon			88	89			177
Individuel, samtale			55				55
I alt	1.082	184	655	270	91	692	2.974
Kursustype	Pct						
Gruppe	72	76	26	52	43	100	66
Individuel, møder	28	24	52	15	57		26
Individuel, telefon			13	33			6
Individuel, samtale			8				2
I alt	100	100	100	100	100	100	100
Kursustype	Pct						
Gruppe	40	7	9	7	2	35	100
Individuel, møder	38	6	44	5	7		100
Individuel, telefon			50	50			100
Individuel, samtale			100				100
I alt	36	6	22	9	3	23	100

Hovedparten af kursisterne hos apoteker, praktiserende læger og Århus Jordemodercenter deltog i gruppeforløb. Hos Sundhedsfremmeheden blev der udelukkende tilbudt gruppeforløb (tabel 2).

På sygehusene og i Hjerteforeningen deltog et flertal i individuelle forløb.

De største udbydere af gruppeforløb var apotekerne og Sundhedsfremmeheden med henholdsvis 40% og

35% af deltagerne (se den nederste del af tabel 2). De største udbydere af individuelle forløb var sygehusene og apotekerne med henholdsvis 44% og 38% af deltagerne.

Telefonforløb blev udelukkende gennemført på Århus Sygehus og i Århus Jordemodercenter, mens enkeltstående rygestop- eller livsstilssamtaler udelukkende blev gennemført på Silkeborg Centralsygehus og Randers Centralsygehus.

Der var en betydelig sæsonsvingning i aktiviteterne, idet hovedparten af gruppeforløbene startede i januar-februar og i september-oktober (ikke vist i tabellen). De individuelle forløb var mere jævnt fordelt over året.

Tabel 3.

Andelen af deltagere der har betalt for at deltage i rygestopkurser opdelt på kursustyper og kursusudbydere

	2001	2002	2003	2004	Alle
Kursustype					
Gruppe	93	80	64	21	52
Individuel, møder	100	99	37	28	50
Individuel, telefon			0	0	0
Individuel, samtale			0	0	0
Alle	95	84	50	20	48
Kursusudbydere					
Apotek	100	100	100	80	95
Praktiserende læge	100	100	100	71	94
Sygehus			0	0	0
Århus Jørdemodercenter		0	0	0	0
Hjerteforeningen	100	100	100	95	99
Sundhedsfremmeenheden	63	39	40	5	21
Alle	95	84	50	20	48

DELTAGERBETALING

Ved rygestopkurser, der udbydes som åbne borgertilbud, betaler deltagerne 250 kr. for et gruppeforløb og 300 kr. for et individuelt forløb.

Halvdelen af deltagerne i rygestopkurserne betalte et deltagergebyr i 2001-2004 (tabel 3). Der var deltagerbetaling hos apotekerne, de praktiserende læger, Hjerteforeningen og den del af Sundhedsfremmeenhedens kurser, der blev udbudt som åbne borgertilbud.

Århus Amt dækkede ca. halvdelen af omkostningerne ved afholdelsen af disse kurser gennem direkte tilskud til udbyderne.

Det var gratis at deltage i rygestopkurser på sygehusene og i Århus Jørdemodercenter. På arbejdspladskurserne var der heller ikke deltagerbetaling, men arbejdsgiverne betalte 7.700 kr. for et kursus, minus en rabat fra Århus Amt på 250 kr. pr. deltager.

Der var et betydeligt fald i andelen, der betalte for at deltage, fra 2001, hvor stort set alle betalte, til 2004, hvor kun en femtedel betalte. Faldet skyldes, at sygehusene og Århus Jørdemodercenter kom til som udbydere i anden halvdel af perioden, samt at Sundhedsfremmeenheden i samme tidsrum fortrinsvis udbød rygestopkurser på arbejdspladser.

Tabel 4.

Møde- og gennemførelsesprocent ved rygestopkurser 2001-2004 opdelt på kursustyper og kursusudbydere

MØDE- OG GENNEMFØRELSESPROCENT

Det har en interesse at se, hvor stor en andel af de personer, der tilmeldte sig rygestopkurserne, som rent faktisk mødte frem, og hvor stor en andel, der gennemførte kurserne.

Der var tilmeldt i alt 3.293 personer til rygestopkurser i Århus amt i 2001-2004. 9 ud af 10 af de tilmeldte mødte frem/deltog pr. telefon i første mødegang. De individuelle forløb havde den højeste mødeprocent. Her mødte alle op mod 8 ud af 10 ved gruppeforløbene (tabel 4).

6 ud af 10 af de tilmeldte deltog i sidste møde. Også her var mødeprocenten højere ved de individuelle forløb end ved gruppeforløbene.

3 ud af 4 af deltagerne gennemførte kurset. Der var ingen forskel i gennemførelsesprocent mellem gruppeforløb og individuelle møder, mens gennemførelsesprocenten for telefonforløb og rygestop- eller livsstilssamtaler var lidt lavere.

	2001	2002	2003	2004	Alle
KURSUSTYPE					
Mødeprocent første mødegang					
	Pct				
Gruppe	88	87	84	77	82
Individuel, møder	100	100	100	100	100
Individuel, telefon	.	.	100	98	98
Individuel, samtale	.	.	100	100	100
Alle	91	89	91	84	87
Mødeprocent sidste mødegang					
	Pct				
Gruppe	59	54	52	51	53
Individuel, møder	62	75	82	79	78
Individuel, telefon	.	.	76	63	66
Individuel, samtale	.	.	100	100	100
Alle	60	58	65	58	60
Fremmødte der har gennemført kurset					
	Pct				
Gruppe	82	77	75	75	76
Individuel, møder	65	79	70	71	71
Individuel, telefon	.	.	65	67	66
Individuel, samtale	.	.	88	7	58
Alle	77	77	73	71	74
UDBYDER					
Mødeprocent første mødegang					
	Pct				
Apotek	89	92	94	90	92
Praktiserende læge	90	92	80	76	84
Sygehus	.	.	95	87	89
Århus Jordemodercenter	.	.	83	74	78
Hjerteforeningen	100	93	100	100	97
Sundhedsfremmeenheden	95	80	92	80	83
Alle	91	89	91	84	87
Mødeprocent sidste mødegang					
	Pct				
Apotek	64	63	71	68	66
Praktiserende læge	35	63	64	56	58
Sygehus	.	.	69	59	62
Århus Jordemodercenter	.	.	55	41	47
Hjerteforeningen	50	58	79	90	66
Sundhedsfremmeenheden	63	45	50	59	55
Alle	60	58	65	58	60
Fremmødte der har gennemført kurset					
	Pct				
Apotek	82	81	77	77	79
Praktiserende læge	61	78	85	83	79
Sygehus	.	.	76	71	73
Århus Jordemodercenter	.	.	60	52	55
Hjerteforeningen	59	75	43	70	66
Sundhedsfremmeenheden	78	68	69	78	74
Alle	77	77	73	71	74

Århus Jordmodercenter havde en noget lavere fremmødeprocent ved første og sidste møde end de øvrige udbydere. Det gælder også gennemførelsesprocenten, idet mindre end 6 ud af 10 gennemførte mod 7-8 ud af 10 hos de øvrige udbydere. Det kan muligvis skyldes, at mange gravide rygere var

stoppet med at ryge, inden de kom til jordmoder første gang. Derfor var det måske i højere grad »hard core rygere«, for hvem det var sværere at gennemføre et rygestopkursus, som meldte sig til kurserne i jordmodercenteret (jf. afsnittet om stoprater side 19).

Tabel 5.

Møde- og gennemførelsesprocent ved rygestopkurser 2001-2004 opdelt på kurser med og uden deltagerbetaling

	2001	2002	2003	2004	Alle
Mødeprocent første mødegang					
Deltagerbetaling	91	91	92	89	91
Ingen deltagerbetaling	87	78	90	82	84
Alle	91	89	91	84	87
Mødeprocent sidste mødegang					
Deltagerbetaling	60	60	68	69	64
Ingen deltagerbetaling	53	45	61	56	58
Alle	60	58	65	58	60
Gennemførelsesprocent					
Deltagerbetaling	78	81	78	76	78
Ingen deltagerbetaling	64	57	69	71	69
Alle	77	77	73	71	74

Tabel 5 viser møde- og gennemførelsesprocent ved kurser med og uden deltagerbetaling. Der var en højere møde- og gennemførelsesprocent ved kurser med deltagerbetaling end ved kurser uden deltagerbetaling. Ved første mødegang var mødeprocenten 7%

lavere, ved sidste mødegang var den 8% lavere, og gennemførelsesprocenten var 9% lavere.

Det er nærliggende at tolke den højere møde- og gennemførelsesprocent ved kurser med deltagerbetaling som et re-

sultat af, at deltagerbetaling øger motivationen hos de tilmeldte for at møde op. Det er til gengæld ikke muligt med de foreliggende data at se, om deltagerbetaling afholder nogle rygere fra at melde sig til et rygestopkursus. I en undersøgelse, hvor rygestopindsatsen i Sønderjyllands, Ribe, Århus og Fyns amt sammenlignes, konkluderes det, at brugerbetaling sandsynligvis øger den sociale ulighed i rekrutteringen til rygestopkurserne¹.

¹ Karl Marosi, *Evaluering af apoteksmodellen. En evaluering af tre modeller for samarbejde på rygestopområdet mellem amter og apoteker*, Nationalt Center for Rygestop 2003.

	2001	2002	2003	2004	Alle
Køn					
	Pct				
Mand	36	37	41	43	41
Kvinde	64	63	59	57	59
I alt	100	100	100	100	100
Alder					
	Antal år				
Gennemsnit	50,3	48,8	47,3	46,7	47,6
Standardafvigelse	12,1	11,4	14,2	13,1	13,0
År					
	Pct				
-24	1	1	6	4	4
25-34	11	10	17	15	14
35-44	18	23	18	24	22
45-54	36	34	24	26	28
55-64	23	23	24	21	22
65-	11	8	11	9	10
I alt	100	100	100	100	100
Skolegang					
	Pct				
7 år eller mindre	12	10	15	13	13
8-9 år	26	27	28	30	28
10 år	25	27	21	23	24
Studentereksamen, HF	31	28	26	24	26
Andet	5	8	10	10	9
Går i skole			1	1	1
I alt	100	100	100	100	100
Erhvervsstatus					
	Pct				
Heraf...					
Ufaglært/specialarbejder	5	6	9	14	10
Faglært	6	11	11	12	11
Funktionær uden studentereksamen	27	28	20	27	25
Funktionær med studentereksamen	18	16	15	14	15
Selvstændig	11	6	6	2	5
Lærling/elev	0	1	2	1	1
Anden beskæftigelse	*	*	*	*	*
Erhvervsstatus (A+B)					
	Pct				
Heraf...					
Midlertidigt ude af erhverv	5	7	10	8	8
Permanent ude af erhverv	26	23	24	19	22
Andet	2	2	2	1	2
A + B	100	100	100	100	100

Alle rygere	25-74 år	
a	Deltagere b	+/- b-a
Pct		
51	42	-9
49	58	9
100	100	
Antal år		
47,6	48,2	0,6
12,9	11,7	-1,2
Pct		
*	*	*
20	15	-5
22	23	1
28	30	2
19	24	4
11	9	-3
100	100	
Pct		
21	13	-8
22	28	6
23	24	1
22	26	4
12	9	-3
100	100	
Pct		
15	10	-5
10	12	2
16	27	11
10	16	6
7	5	-2
1	1	-1
7	*	-7
Pct		
10	7	-3
21	22	0
2	2	-1
100	100	

Note: * angiver at kategorien ikke forekommer

Tabel 6.

Deltagernes baggrund ved rygestopkurser 2001-2004 samt forskelle i forhold til rygere i Århus amt i 2001

DELTAGERNES FORDELING PÅ KØN, ALDER, UDDANNELSE, STILLING OG ERHVERV

Deltagernes fordeling på køn, alder, uddannelse, stilling og erhverv er beskrevet i tabel 6-8.

Tabel 6 viser den samlede fordeling og endvidere fordelingen de enkelte år, så man kan se udviklingen over tid. Desuden sammenholdes deltagerne fordeling med fordelingen af alle rygere i Århus amt, så man kan se, hvorvidt sammensætningen af deltagerne afviger fra rygerbefolkningen som helhed. Sammenligningsgrundlaget er data fra Århus Amts sundheds-sygelighedsundersøgelse fra 2001, der omfatter et repræsentativt udsnit af befolkningen i alderen 25-74 år. Disse sammenlignes med deltagere i samme aldersinterval (= 94% af deltagere).

Tabel 7 viser deltagersammensætningen hos de enkelte udbydere. Det samme gør tabel 8, men her er der op-

delt på år, så udviklingen kan følges over tid.

Køn. 59% af deltagerne var kvinder mod 49% af alle rygere i Århus amt. Generelt tiltrak rygestopkurserne således i højere grad kvindelige end mandlige rygere. Ikke uventet var andelen af kvinder størst hos Århus Jordemodercenter (91%). Apoteker, praktiserende læger og Hjerteforeningen havde en kvindeandel på over 60%. Sygehusene og Sundhedsfremmeenheden skilte sig ud fra de øvrige udbydere ved at have en kønsfordeling, der svarede til rygerbefolkningen som helhed.

Kvindeandelen blev reduceret noget igennem perioden fra 64% til 57%. Det er først og fremmest sygehusene og Sundhedsfremmeenheden, der har bidraget til at reducere den skæve kønsfordeling. Sundhedsfremmeenhedens andel af mænd øgedes markant i 2003 og 2004, hvor hovedparten af de gennemførte rygestopkurser var arbejdspladskurser.

Alder. Deltagernes gennemsnitsalder var 47,6 år med en standardafvigelse på 13 år. Gennemsnitsalderen faldt fra 50,3 år i 2001 til 46,7 år i 2004. Deltagernes gennemsnitsalder var lidt højere end hele rygerbefolkningens og den aldersmæssige spredning var noget mindre. Både unge og gamle var underrepræsenteret. Der var således en overvægt af deltagere fra de mellemste aldersgrupper (35-64 år).

Der er store forskelle i aldersprofilen mellem udbyderne. Det yngste klientel finder man hos Århus Jordemodercenter, hvor gennemsnitsalderen var 29,6 år med en standardafvigelse på 5,5 år. Det højeste aldersgennemsnit finder man på sygehusene, hvor deltagerne gennemsnitsalder var 54,5 år med en standardafvigelse på 12,6 år. Deltagernes gennemsnitsalder hos apoteker, praktiserende læger og Hjerteforeningen var højere end hos rygerbefolkningen som helhed, mens den hos Sundhedsfremmeenheden var noget lavere.

Tabel 7.

Deltagernes baggrund ved
rygestopkurser 2001-2004

Skolegang. Hovedparten af kursisterne havde gået i skole i 10 år eller mindre. Der var en betydelig underrepræsentation af personer med 7 års skolegang eller mindre, hvilket formentlig skyldes underrepræsentationen af ældre på kurserne, mens personer med 8-9 års skolegang var overrepræsenteret. Personer med studentereksamen/HF var endvidere noget overrepræsenteret. Andelen af kursister med studentereksamen var dalende fra 2001 til 2004.

Sygehusene skiller sig ud ved som den eneste udbydere at have en større andel med 7 års skolegang end rygerbefolkningen som helhed. De øvrige udbydere havde en andel, der lå betydeligt under befolkningsgennemsnittet. Sundhedsfremmeenheden havde den højeste andel af deltagere med 8-9 års skolegang. Århus Jordemodercenter havde den største andel med studentereksamen/HF. Hjerteforeningen, praktiserende læger og apoteker lå alle over befolkningsgennemsnittet,

mens sygehusene som den eneste udbydere havde en markant lavere andel med studentereksamen/HF.

Stilling og erhverv. 68% af deltagerne var i erhverv. Andelen af erhvervsaktive var højere i 2004 end i de foregående år, hvilket især skyldes, at Sundhedsfremmeenhedens arbejdspladskurser dette år fyldte meget i det samlede billede. Andelen af erhvervsaktive var lidt højere end blandt rygerne som helhed. Personer midlertidigt ude af erhverv (arbejds-løse, bistan- smodtagere, studerende) var underrepræsenterede blandt deltagerne i rygestopkurserne, mens andelen af personer permanent ude af erhverv (førtids- pensionister, efterlønnere, folkepensi- onister) svarede til rygerbefolkningen som helhed.

To udbydere skilte sig ud fra de øvrige. Blandt sygehusenes deltagere var der en lav erhvervsdeltagelse (49%), idet der især var mange deltagere, der permanent var ude af erhverv, mens

Sundhedsfremmeenhedens deltagere helt overvejende var i erhverv (91%). Mens ufaglærte/specialarbejdere udgjorde 15% af samtlige rygere, udgjorde de kun 10% af deltagerne i rygestopkurserne. Denne andel steg dog væsentligt fra 2001 til 2004 – fra 5% til 14% – således at der i 2004 ikke længere var nogen forskel på andelen af ufaglærte/specialarbejdere blandt deltagerne og i rygerbefolkningen som helhed. Denne udvikling kan forklares med, at Sundhedsfremmeenhedens arbejdspladskurser har haft mange deltagere fra denne gruppe. I 2003 og 2004 var andelen af ufaglærte/specialarbejdere således henholdsvis 22% og 26% hos Sundhedsfremmeenhedens deltagere. Hos de øvrige udbydere lå andelen på 5-9%.

De faglærte udgjorde 11% af kursisterne, hvilket stort set svarer til andelen i hele rygerbefolkningen. Andelen har været uændret i de seneste tre år. Det var den høje andel af faglærte hos Sundhedsfremmeenheden, der

Tabel 8.

Deltagernes baggrund ved rygestopkurser
2001-2004 opdelt på kursusudbydere

trak gennemsnittet op, idet de øvrige udbydere alle havde en andel, der lå under befolkningsgennemsnittet. Andelen hos Sundhedsfremmeenheden lå i 2003 og 2004 på henholdsvis 14% og 18%.

Der skelnes mellem funktionærer uden studentereksamen og funktionærer med studentereksamen. Funktionærer uden studentereksamen udgjorde 25% og funktionærer med studentereksamen 15% af deltagerne. De to grupper er overrepræsenterede med henholdsvis 11% og 5% i forhold til hele rygerbefolkningen. Funktionærer uden studentereksamen var overrepræsenterede hos samtlige udbydere, mest hos Sundhedsfremmeenheden, hvor de udgjorde 35%, mindst hos sygehusene og Århus Jordemodercenter.

Funktionærer med studentereksamen udgjorde en svagt faldende andel af deltagerne over de fire år. De var især overrepræsenterede hos Århus Jordemodercenter. Kun hos sygehusene var

andelen lavere end i rygerbefolkningen som helhed. Hos Sundhedsfremmeenheden var andelen markant lavere i 2003 og 2004 end i de to foregående år, hvilket må tilskrives arbejdspladsindsatsen, der især har rettet sig mod arbejdspladser med mange lavt uddannede.

De selvstændige udgjorde 5% af deltagerne, hvilket kun er en smule lavere end andelen i hele rygerbefolkningen. Der har imidlertid været et markant fald i andelen fra 2001 til 2004 fra 11% til 2%. Gruppen var underrepræsenteret hos alle udbydere på nær apotekerne. Mest markant var faldet hos Sundhedsfremmeenheden fra 13% i 2001 til 0% i 2004.

Personer midlertidigt ude af erhverv udgjorde 8% og var en smule underrepræsenterede i forhold til hele rygerbefolkningen. To udbydere adskiller sig her markant fra de øvrige, idet andelen hos Århus Jordemodercenter var 34%, mens den hos Hjerterforeningen

var 14%. Andelen var lavest hos Sundhedsfremmeenheden (2%).

Personer permanent ude af erhverv udgjorde samme andel blandt kursisterne som i hele rygerbefolkningen, nemlig godt en femtedel. Der var imidlertid stor forskel imellem udbydere. På sygehusene udgjorde de 44%, mens de hos Århus Jordemodercenter udgjorde 1%. Forskellen må tilskrives aldersforskellen hos deltagerne hos de to udbydere. Apoteker, praktiserende læger og Hjerterforeningen havde cirka den samme andel som i hele rygerbefolkningen, mens andelen lå væsentligt lavere hos Sundhedsfremmeenheden. Der har været en stærk nedadgående tendens i denne gruppes andel af deltagerne hos Sundhedsfremmeenheden fra 20% i 2001 til 3% i 2004, hvilket afspejler, at indsatsen i den sidste halvdel af perioden har været koncentreret om rygestopkurser på arbejdspladser.

DELTAGERNES RYGEVANER SAMMENLIGNET MED RYGERNE GENERELT

I tabel 9 er deltageres rygevaner sammenlignet med rygerne generelt. Af hensyn til sammenligneligheden med amtets sundheds-sygelighedsundersøgelse er der som i det foregående afsnit kun medtaget deltagere i alderen 25-74 år.

Den typiske deltager i rygestopkurserne i perioden 2001-2004 sammenholdt med gennemsnitsrygeren:

- Var startet tidligere med at ryge
- Havde røget i flere år
- Havde røget flere cigaretter pr. dag
- Var mere afhængig af nikotin
- Havde gjort flere forsøg på at holde op

Alt i alt indikerer det, at rygestopkurserne tiltrak rygere, der havde særligt svært ved at holde op (tidlig rygestart, høj grad af nikotinafhængighed, flere mislykkede stopforsøg) og som var udsat for en stor helbredsmæssig belastning på grund af rygning (stort dagligt cigaretforbrug, lang rygerkarriere).

Tabel 9.

Forskelle i rygevaner og afhængighed mellem deltagere i rygestopkurser 2001-2004 og rygere i Århus amt i 2001

	Alle rygere a	Deltagere b	+/- b-a
Alder ved rygestart			
Gennemsnit	17,4	16,0	-1,3
Standardafvigelse	4,5	4,3	-0,2
Antal år som ryger			
Gennemsnit	27,8	31,3	3,5
Standardafvigelse	13,4	12,2	-1,2
Forbrug pr. dag i cigaretter i valente			
Gennemsnit	16,8	18,7	1,9
Standardafvigelse	10,0	7,7	-2,3
Nikotinafhængighed (Heaviness of Smoking Index)			
Ringe afhængighed	41	27	-14
Moderat afhængighed	50	55	5
Stor afhængighed	9	18	8
I alt	100	100	
Antal forsøg på at holde op			
Ingen	23	18	-5
Et	22	23	2
To	21	20	-1
Tre eller flere	34	38	5
I alt	100	100	

Note: I opgørelsen indgår kun personer på 25-74 år. Heaviness of Smoking Index kan antage værdier fra 0 til 6. 0-2 = ringe afhængighed, 3-4 = moderat afhængighed, 5-6 = stor afhængighed. Indekset beregnes ud fra det gennemsnitlige forbrug pr. dag og tidsrummet, der plejer at gå, fra personen vågner, til vedkommende ryger første gang i løbet af dagen.

ANDEL DER VAR RØGFRI EFTER 12 MÅNEDER

Deltagere i rygestopkurserne kontaktes pr. telefon efter kursets afslutning og spørges, om de aktuelt er røgfri, og om de i bekræftende fald har været røgfri siden rygestopkurset. På den baggrund kan der udregnes en stoprate.

Der er forskellige praktiske vanskeligheder ved udregning af stopraten. Det tilstræbes at kontakte kursisterne 6 måneder og 12 måneder efter kursusstart. Det faktiske kontakttidspunkt varierede imidlertid i de her analyserede data fra 3 til 17 måneder. Her til kommer, at der ikke foreligger oplysninger om rygestatus for 1 ud af 3 kursister, enten fordi det ikke lykkedes at få kontakt med kursisten (92%), eller vedkommende ikke ønskede at besvare spørgsmålene (8%). For de resterende to tredjedele er opfølgningsskemaet udfyldt en eller to, for enkeltes vedkommende flere gange.

Stopraten er her udregnet ud fra de oplysninger, der er givet ved den seneste kontakt. Andelen af personer, der har været røgfri siden kurset, reduceres noget over tid, efterhånden som nogle af eksrygerne begynder at ryge igen. For at gøre tallene sammenlignelige mellem de forskellige kursustyper og kursusudbydere er der i opgørelsen foretaget en statistisk korrektion for forskelle i opfølgningstidspunkter. Det er valgt at beregne stopraten efter 12 måneder.

Tabel 10.

Andel der havde været røgfri siden rygestopkursus – 12 måneders opfølgning – opdelt på kursustyper og kursusudbydere

Kursustype	2001	2002	2003	2004	I alt
	Pct.				
Gruppe	23	26	26	28	26
Individuel, møder	25	28	28	30	28
Individuel, telefon	.	.	24	26	25
Individuel, samtale	.	.	31	30	31
I alt	23	26	27	28	27
Kursusudbydere	Pct.				
Apotek	25	28	31	33	29
Praktiserende læge	22	25	28	30	26
Sygehus	.	.	27	28	27
Århus Jordemodercenter	.	.	21	22	21
Hjerteforeningen	18	20	23	24	21
Sundhedsfremmeenheden	20	23	26	28	25
I alt	23	26	27	28	27

Note: Stopraten er estimeret ved hjælp af logistisk regression

Tabel 10 viser, at der efter 12 måneder var 27%, der havde været røgfri siden kurset. Stopraten synes at være svagt stigende fra 2001 til 2004. Tendensen gør sig gældende både for de enkelte kursustyper og kursusudbydere og kan måske skyldes, at rygestopinstruktørerne er blevet dygtigere, efterhånden som de har indhøstet erfaringer.

Stopraten er muligvis en smule overvurderet, fordi der sandsynligvis er en større andel af personer, der ikke har haft succes med at stoppe, blandt de 8%, der nægtede at besvare opfølg-

ningsspørgsmålene, i forhold til dem, der besvarede spørgsmålene.

Variationen i stopraten mellem de forskellige kursustyper er ret beskeden. Der synes at være en lidt højere stoprate ved individuelle møder og rygestopsamtaler end ved de øvrige kursustyper. Man skal dog være opmærksom på, at der kun indgår 55 rygestopsamtaler i opgørelsen. Variationen i stopraten mellem kursusudbydere er lidt større. Apotekerne havde den højeste stoprate, mens Hjerteforeningen og Århus Jordemodercenter havde den laveste stoprate.

Tabel 11 viser stopraten opdelt efter demografisk og social baggrund. Mænd havde en lidt højere stoprate end kvinder. Stopraten steg endvidere med alderen. Der er ikke nogen entydig sammenhæng mellem længden af skolegang og stoprate. Personer i erhverv havde en lidt højere stoprate end personer ude af erhverv. Blandt de erhvervsaktive havde funktionærer uden studentereksamen den højeste stoprate, mens ufaglærte/specialarbejdere og selvstændige havde den laveste.

Tabel 11.

Andel der havde været røgfri siden rygestopkursus – 12 måneders opfølgning – opdelt efter demografisk og social baggrund

Køn	Pct
Mand	29
Kvinde	26
Alder	Pct
-24	22
25-34	22
35-44	23
45-54	28
55-64	32
65-	29
Skolegang	Pct
7 år eller mindre	25
8-9 år	29
10 år	28
Studentereksamen, HF	25
Andet	25
Går i skole	24
Erhvervsstatus	Pct
Erhvervsaktive	26
Ufaglært/specialarbejder	22
Faglært	28
Funktionær uden studentereksamen	32
Funktionær med studentereksamen	26
Selvstændig	23
Lærling/elev	27
Erhvervsstatus og afbrydelse	Pct
Midlertidigt ude af erhverv	25
Permanent ude af erhverv	26
Andet	18

Note: Stopraten er estimeret ved hjælp af logistisk regression

SAMMENFATNING

- **Hvor mange deltog i rygestopkurserne i alt?**

2.974 personer deltog i rygestopkurser i Århus amt i perioden 2001-2004. Antallet af deltagere steg markant fra 248 i 2001 til 1.283 i 2004. 7 ud af 10 deltog i gruppeforløb, mens resten deltog i individuelle forløb enten i form af møder, telefonmøder eller en enkelt samtale.

- **Hvor mange deltog hos de enkelte kursusudbydere?**

De tre største udbydere af rygestopkurser var apoteker, sygehuse og Sundhedsfremmeenheden. Tilsammen havde de 82% af deltagerne. Heraf havde apotekerne flest kursister i perioden som helhed, men der var et betydeligt fald i deltagerantallet i 2003 og 2004, hvor både sygehuse og Sundhedsfremmeenheden havde flere deltagere end apotekerne.

- **Hvordan fordelte deltagerne sig mellem kurser med og uden deltagerbetaling?**

Halvdelen af deltagerne i rygestopkurserne betalte et deltagergebyr. Der var et betydeligt fald i andelen, der betalte for at deltage, fra 2001, hvor stort set alle betalte, til 2004, hvor kun en femtedel betalte. Dette skyldes, at der var en betydelig vækst i rygestopaktiviteterne på sygehuse, i Århus Jordermodercenter og på arbejdspladser. Der var ikke deltagerbetaling på disse kurser i modsætning til de åbne borgertil-

bud hos apoteker, praktiserende læger og Sundhedsfremmeenheden.

- **Hvor stor var møde- og gennemførelsesprocenten?**

9 ud af 10 af de tilmeldte mødte frem/deltog pr. telefon i første mødegang. De individuelle forløb havde den højeste mødeprocent. Her mødte alle op mod 8 ud af 10 ved gruppeforløbene. 6 ud af 10 af de tilmeldte deltog i sidste møde. Også her var mødeprocenten højere ved de individuelle forløb end ved gruppeforløbene.

3 ud af 4 deltagere gennemførte kurset. Der var ingen forskel i gennemførelsesprocent mellem gruppeforløb og individuelle møder, mens gennem-

førelsesprocenten for telefonforløb og rygestop- eller livsstilssamtaler var lidt lavere.

Møde- og gennemførelsesprocenten var lidt højere ved kurser med end ved kurser uden deltagerbetaling. Muligvis har deltagerbetaling til gengæld afholdt nogle rygere fra at melde sig til et rygestopkursus.

- **Hvad var deltagerens baggrund (demografisk, socialt og med hensyn til rygevaner)?**

De forskellige udbydere af rygestopkurser nåede forskellige dele af rygerbefolkningen. Den samlede effekt var en betydelig bredde i rekrutteringen til rygestoptilbuddene.

Sammenlignet med rygerbefolkningen som helhed var følgende grupper underrepræsenteret:

- mænd
- unge og gamle
- personer med 7 års skolegang eller mindre
- ufaglærte/specialarbejdere
- selvstændige
- personer midlertidigt ude af erhverv (arbejdsløse, bistanmodtagere, studerende)

Følgende grupper var overrepræsenterede:

- kvinder
- midaldrende
- personer med 8-9 års skolegang samt studentereksamen/HF
- funktionærer

Kvindeandelen blev reduceret noget igennem perioden fra 64% til 57%. Det er først og fremmest sygehuse og Sundhedsfremmeenheden, der har bidraget til at reducere den skæve kønsfordeling. Sundhedsfremmeenhedens andel af mænd øgedes markant i 2003 og 2004, hvor hovedparten af de gennemførte rygestopkurser var arbejdspladskurser.

Mens ufaglærte/specialarbejdere udgjorde 15% af samtlige rygere, udgjorde de kun 10% af deltagerne i rygestopkurserne. Denne andel steg dog væsentligt fra 2001 til 2004 – fra 5%

til 14% – således at der i 2004 ikke længere var nogen forskel på andelen af ufaglærte/specialarbejdere blandt deltagerne og i rygerbefolkningen som helhed. Denne udvikling kan forklares med, at Sundhedsfremmeenhedens arbejdspladskurser har haft mange deltagere fra denne gruppe. I 2003 og 2004 var andelen af ufaglærte/specialarbejdere således henholdsvis 22% og 26% hos Sundhedsfremmeenhedens deltagere. Hos de øvrige udbydere lå andelen på 5-9%.

Der var et markant fald i andelen af selvstændige blandt deltagerne fra 2001 til 2004. Gruppen var underrepræsenteret hos alle udbydere på nær apotekerne.

Sygehusene havde især mange deltagere blandt personer, der er permanent ude af erhverv (førtidspensionister, efterlønnerne og folkepensionister), hvilket bidrog til, at disse var repræsenteret i samme omfang blandt kursisterne som i hele rygerbefolkningen. Apoteker og praktiserende læger har også en forholdsvis stor andel fra denne gruppe sammenlignet med de øvrige udbydere.

Hos Århus Jordemodercenter var der mange studerende blandt deltagerne.

Sammenholdt med hele rygerbefolkningen i Århus amt tiltrak rygestopkurserne en større andel af rygere, der havde særligt svært ved at holde op

(tidlig rygestart, høj grad af nikotinafhængighed, flere mislykkede stopforsøg), og som var udsat for en særlig stor helbredsmæssig belastning på grund af rygning (stort dagligt cigaretforbrug, lang rygerkarriere).

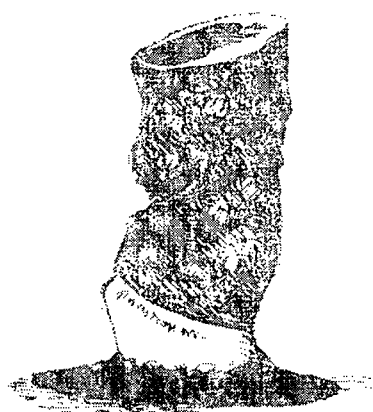
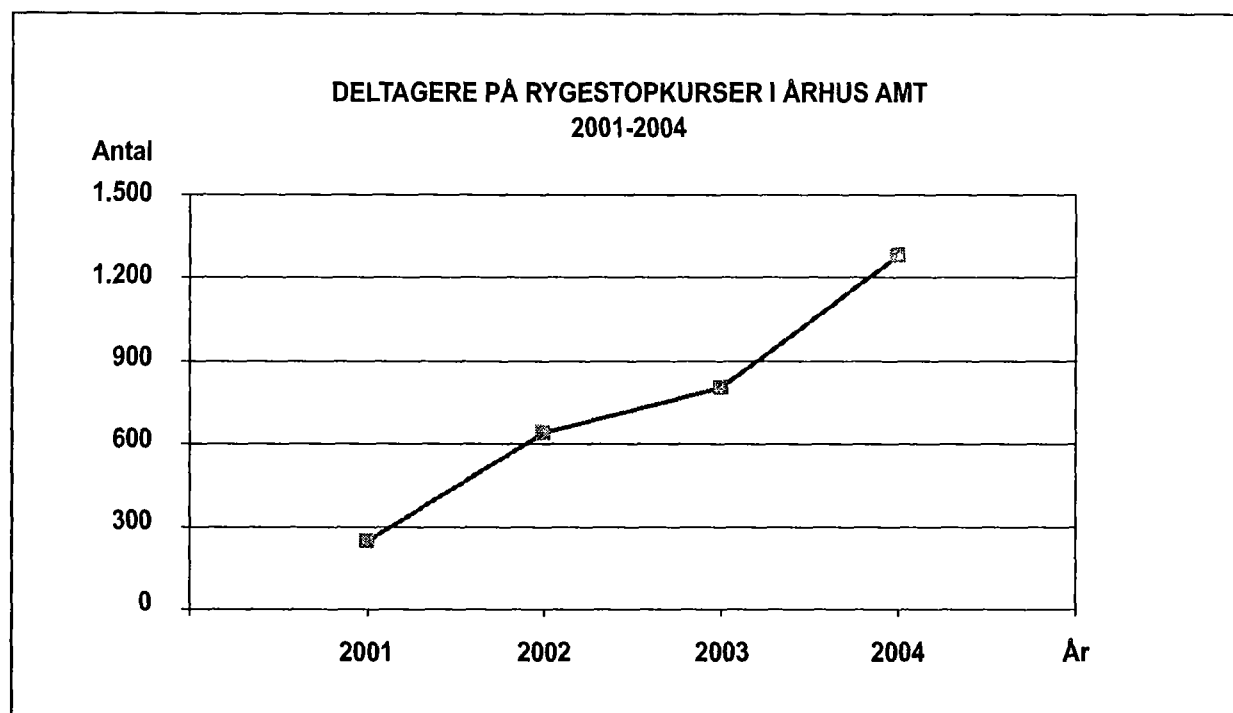
• Hvor mange var stadig røgfri 12 måneder efter kurset?

Efter 12 måneder var der 27%, der havde været røgfri siden kurset. Stopraten var svagt stigende fra 2001 til 2004.

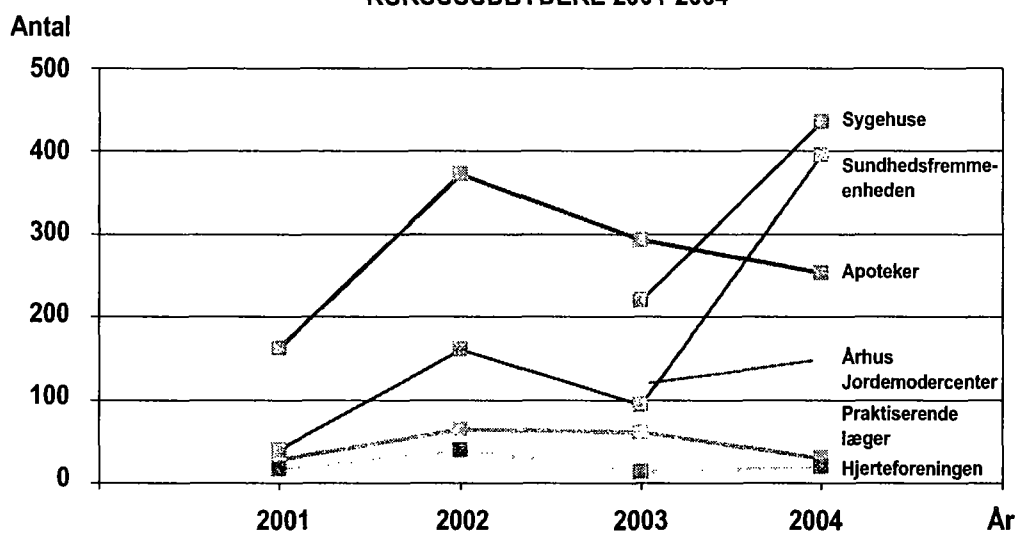
Variationen i stopraten mellem de forskellige kursustyper er ret besked. Der synes at være en lidt højere stoprate ved individuelle møder og rygestopsamtaler end ved de øvrige kursustyper. Variationen i stopraten mellem kursusudbydere er lidt større. Apotekerne havde den højeste stoprate, mens Hjerteforeningen og Århus Jordemodercenter havde den laveste stoprate.

Mænd havde en lidt højere stoprate end kvinder. Stopraten steg endvidere med alderen. Der er ikke nogen entydig sammenhæng mellem længden af skolegang og stoprate. Personer i erhverv havde en lidt højere stoprate end personer ude af erhverv. Blandt de erhvervsaktive havde funktionærer uden studentereksamen den højeste stoprate, mens ufaglærte/specialarbejdere og selvstændige havde den laveste.

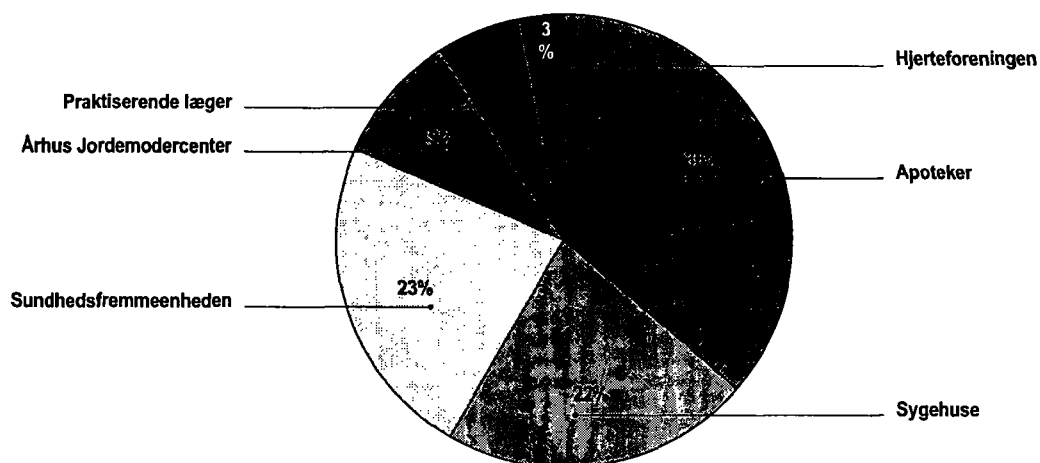
GRAFER

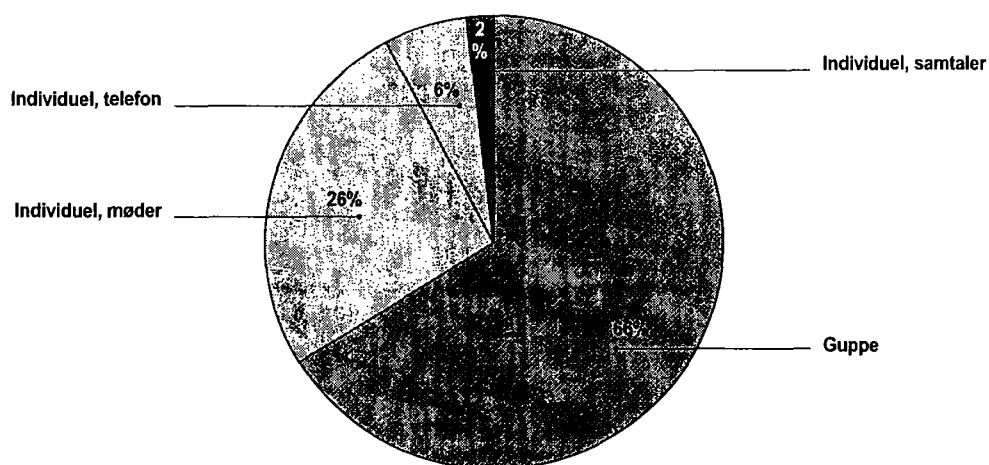
DELTAGERE PÅ RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT OPDELT PÅ
KURSUSUDBYDERE 2001-2004

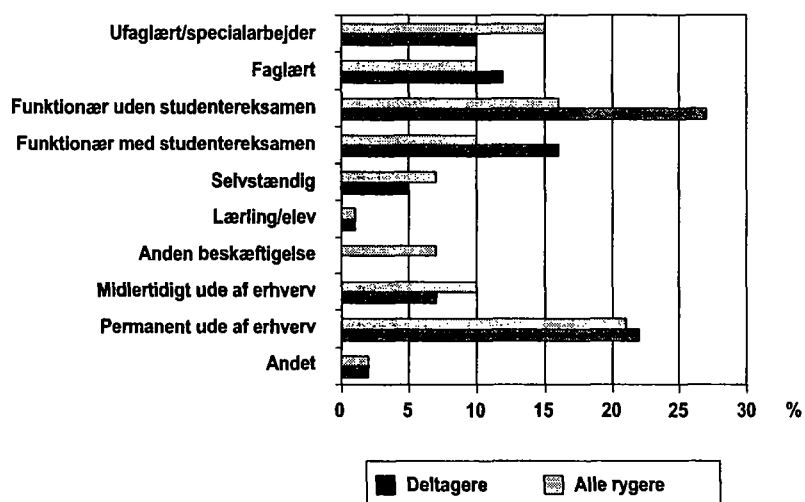
DELTAGERE PÅ RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT OPDELT PÅ
KURSUSUDBYDERE 2001-2004

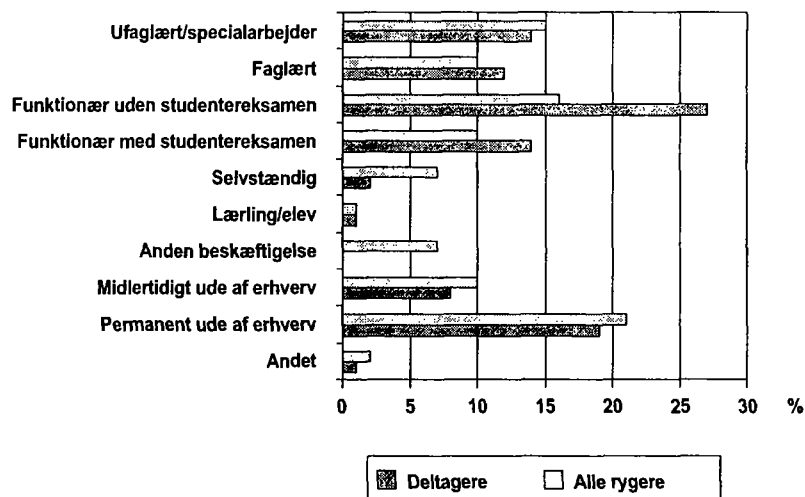
DELTAGERE PÅ RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT OPDELT PÅ KURSUSTYPER 2001-2004

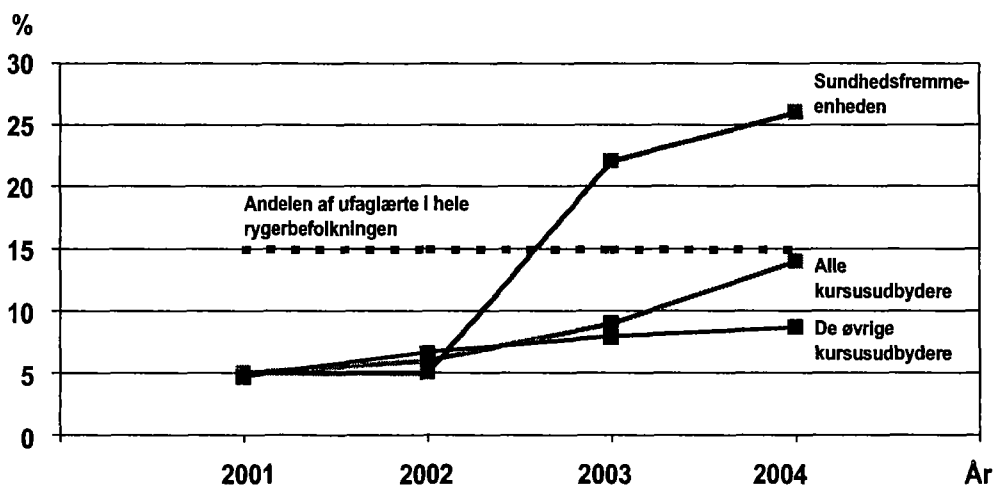
STILLING – DELTAGERE PÅ RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT 2001-2004 SAMMENHOLDT MED ALLE RYGERE I ÅRHUS AMT 2001 (25-74 ÅR)

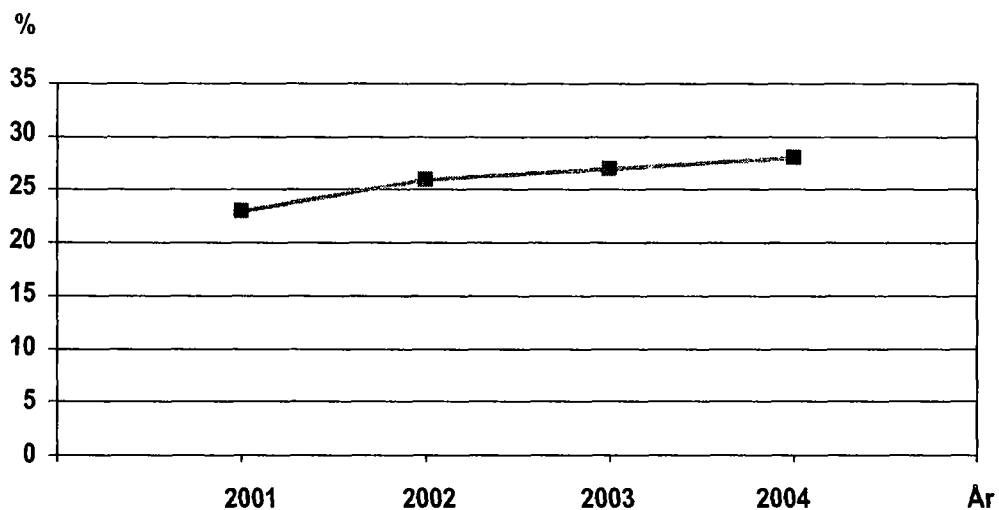
**STILLING – DELTAGERE PÅ RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT 2004
SAMMENHOLDT MED ALLE RYGERE I ÅRHUS AMT 2001 (25-74 ÅR)**

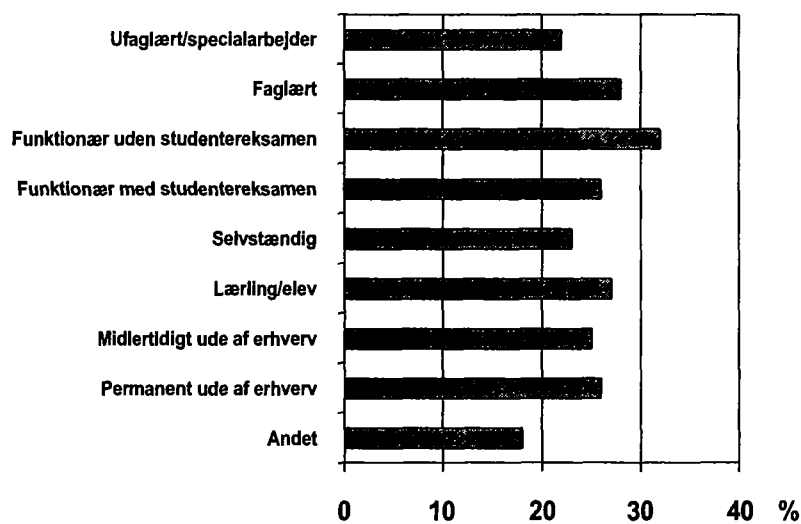
**ANDEL AF UFAGLÆRTE/SPECIALARBEJDERE
PÅ RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT 2001-2004**

**STOPRATE – ANDEL DER HAVDE VÆRET RØGFRI SIDEN RYGESTOPKURSUS
– 12 MÅNEDERS OPFØLGNING**

**STOPRATE OG STILLING – ANDEL DER HAVDE VÆRET RØGFRI
SIDEN RYGESTOPKURSUS – 12 MÅNEDERS OPFØLGNING**

BILAG

UDBYDERE AF RYGESTOPKURSER I ÅRHUS AMT I PERIODEN 2001-2004 (ENHEDER TILMELDT RYGESTOPBASEN):

Odder Apotek
Silkeborg Himmelbjerg Apotek
Vejlby Apotek
Ørsted Apotek (indtil december 2003)
Århus Stjerne Apoteket
Århus Jernbane Apotek
Silkeborg Svane Apotek
Randers Svane Apotek
Århus City Vest Apotek
Grenaa Apotek
Hornslet Apotek
Århus Løve Apotek
Hadsten Apotek
Hammel Frisenborg Apotek
Århus Åbyhøj Apotek
Galten Apotek
Århus Sct. Lukas Apotek (indtil juni 2003)
Randers Sønderbros Apotek
Århus Trøjborg Apotek
Randers Jernbane Apotek
Marselisborg Apotek

Vivild lægehus
Læge Niels Peter Sejv (indtil juni 2004)
Lægerne Kraghede m.fl.
Læge Niels Guldager (indtil juni 2003)
Læge Henrik Reumert Korsby (indtil december 2003)
Læge Jens Peter Geil
Lægehuset i Fårup
Lægehuset Ansvej

Silkeborg Centralsygehus
Randers-Grenaa Sygehus
Århus Sygehus

Århus Jordemodercenter

Hjerteforeningen Århus

Sundhedsfremmeenheden, Afdelingen for Folkesundhed

